

Motion till riksdagen 2017/18:3760

av **Fredrik Christensson m.fl. (C)**

Högre utbildning till jobb

Sammanfattning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. I dag går allt fler vidare till högre studier. Centerpartiet välkomnar att fler har tillgång till högre utbildning men det får inte ske på bekostnad av kvalitet. Om vi även fortsättningsvis ska vara ett land som bygger vår välfärd på kunskap där vi kan konkurrera internationellt och locka till oss internationella forskare måste det finnas en spets. Grogrunden är grundskolan men kvalitén måste stärkas på utbildningarna genom bland annat mer lärarledd undervisning och stöd för elever som är i behov av det, en bättre koppling till arbetsmarknaden samt mer autonoma lärosäten i nära samverkan med näringslivet. Forskningen är i sin natur global och gränsöverskridande och Sveriges politik på området ska gynna detsamma. Centerpartiets politik för högre utbildning, forskning och innovationer har målsättningen att idag och i framtiden skapa nytta, utveckling och välbefinnande i Sverige och för hela världen.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka undervisningens kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för tryggare anställningsformer för forskare och om att tydliga karriärvägar för unga forskare utarbetas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att det blir mer förtjänstfullt för forskare att gå mellan akademien och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att öka möjligheten för utländska lärosäten att etablera sig i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att det sker en satsning på nätbaserade lärosäten samt att utveckla alternativ likt MOOC och kommunala lärcentrum och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas autonomi bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att de lärosäten som vill ska ha möjlighet att ombilda sig till stiftelser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att göra donationer till lärosäten från näringsliv och privatpersoner avdragsgilla och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att det ska finnas en mångfald och flexibilitet kring examinationsformer inom den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätena själva bör få bestämma hur icke-akademiska meriter ska jämföras med akademiska meriter vid exempelvis anställningar på högskolor och universitet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet, koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenters åsikter tydliggörs för att blivande studenter ska kunna göra välinformerade studieval, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett mer flexibelt studiemedelssystem vilket även ger bättre möjlighet att studera vidare högre upp i åldrarna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att koppla den högre utbildningen till arbetsmarknaden genom entreprenöriellt lärande, utökad praktik och ett utvecklat studentmedarbetarsystem och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att göra det mer gynnsamt att arbeta under sin studietid och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska antalet behörigheter vid ansökningar till högre utbildning och hindra det enskilda lärosätets möjlighet att sätta egna behörighetskrav med syfte att skapa en för eleven/studenten, mer transparent och rättssäker ansökningsprocess med fler vägar in till utbildning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att införa ett resursfördelningssystem till den högre utbildningen där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska bli enklare att tillgodoräkna sig utlandsstudier och tillkännager detta för regeringen.

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska lärosäten borde uppmantras att etablera sig utomlands och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa speciella kompletteringsutbildningar för att ge nyanlända akademiker större möjligheter att komma in på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur man kan skapa fler möjligheter till eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

Utbildning av kvalité

Centerpartiet har tillsammans med Alliansen gjort stora satsningar på forskning men en grundutbildning av hög kvalité är en förutsättning. Det är grogrunden. Till att börja med krävs en väl fungerande grund- och gymnasieskola. Studenterna måste vara förberedda och läraryrkets status måste höjas så att det blir mer attraktivt att forska och undervisa. För att förbättra utbildningen och höja kvalitén vill Centerpartiet att det bland annat införs mer lärarledd undervisning. Endast hälften av studenterna har idag lärarledd undervisning i mer än nio timmar per vecka, enligt TCO. För ökad kvalité krävs även ett ökat fokus på återkoppling till studenten.

Karriär inom akademien

Säkerheten kring anställningar för forskare måste också förbättras. Idag försvinner många färdiga doktorander från akademien eftersom inga anställningar finns att tillgå. Att söka externa anslag blir för vissa ett heltidsjobb. Akademien behöver därför ett mer transparent och tydligt karriärsystem vilket kan skapa trygghet och incitament för forskare och lärare att fortsätta sin karriär inom akademien. En större säkerhet kring anställningen skulle även kunna locka fler internationella forskare till de svenska universiteten. Det bör också göras större satsningar på tydliga karriärvägar för unga forskare.

Forskning och näringsliv bör i större utsträckning integreras och bli mer verklighetsnära. I USA har man under de senaste 40 åren analyserat de 100 viktigaste innovationerna varje år, och endast sex procent av de viktigaste innovationerna står akademien för. Istället var små forskningsintensiva företag samt enskilda uppfinnare och företagare en allt viktigare källa till innovationer. Det ska därför vara lättare och mer förtjänstfullt att gå från forskningsvärlden till näringslivet och vice versa. Det bör även vara meriterande för forskare och professorer att ha varit verksamma i näringslivet.

Mångfald

Centerpartiet tror att konkurrens ökar kvalitén och verkar för en mångfald av små och stora lärosäten i hela landet. Centerpartiet välkomnar även etableringen av internationella lärosäten samt fler privata initiativ. Regelverket kring etablering måste

förenklas och samordnas bättre. Exempelvis så krävs det idag stora investeringar av lärosätet för att ens kvalificera sig för ett tillstånd. Investeringar, som är svåra att göra när det inte är säkert att tillstånd kommer att ges.

Ny teknik – nya möjligheter

Vi behöver bli bättre på att nyttja den nya tekniken och ta vara på de möjligheter den för med sig. Det globala landskapet för högre utbildning förändras i snabb takt med användandet av ny teknik och nya former för undervisning. För att Sverige ska vara med och konkurrera globalt och samtidigt ge fler möjlighet att studera vill Centerpartiet se en satsning på nätbaserade lärosäten. Den nya tekniken och digitaliseringen öppnar också upp för alternativ likt MOOC som i kombination med kommunala lärcentra gör högre utbildning tillgänglig för fler, oavsett geografi.

Autonomi

Lärosätena ska bli mer autonoma och mer makt måste flyttas från politikerna till professionen. Det är professionen som bäst känner till verksamheten och vad den behöver för att utvecklas. Vi behöver därför mer fristående lärosäten, likt stiftelser. För att stärka lärosätenas ekonomi och möjliggöra satsningar på verksamheten bör donationer göras avdragsgilla. Det bör också i större utsträckning finnas en mångfald och flexibilitet kring examinationsformer och det ska vara upp till lärosätena själva att bestämma hur icke-akademiska meriter ska jämföras med akademiska meriter vid exempelvis anställningar på högskolor och universitet. Professionen vet bäst vilken kompetens de efterfrågar.

Jämförbarhet

Familjebakgrunden spelar idag stor roll i valet att plugga vidare. Bristande information och vägledning gör de blivande studenterna beroende av råd från familj och vänner. Det syns tydligt i valet av utbildning och lärosäte. Studenter från studieovana hem är även överrepresenterade i avhoppstatistiken. Felval är en viktig orsak till detta. En starkt information och vägledning är på så sätt viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen till högskolan.

Sverige lägger varje år många miljarder på den högre utbildningen och hundra tusentals studenter investerar varje år tid och pengar i akademisk utbildning. Det är helt avgörande med ett bra externt kvalitetssystem för att dessa investeringar ska generera likvärdighet och så god utbildning som möjligt. Utan ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet, koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenters åsikter tydliggörs kan inte blivande studenter göra välinformerade studieval.

Centerpartiet anser därför att det bör finnas ett självständigt informationsuppdrag, och det ska inte vara en del av kvalitetssäkringssystemet, som regeringen vill.

Flexiblare studiemedelssystem med möjlighet att studera vidare högre upp i åldrarna

För att kunna försörja framtidens välfärd behöver vi fler i arbete. Vi behöver förlänga vårt arbetsliv i båda ändar, börja tidigare och jobba högre upp i åldrarna. Jämfört med flertalet andra OECD-länder påbörjar de svenska studenterna eftergymnasiala studier senare och tillbringar också längre tid i studier. Vidare är utbildningars koppling till arbetslivet dålig och matchningen på svensk arbetsmarknad en av OECD:s sämsta. Frånvaron på arbetsmarknaden leder till både uteblivna inkomster för studenten och stora kostnader för samhället.

För ökad genomströmning och fler i arbete vill Centerpartiet därför ha ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men också ett som är anpassat för de med lägre studietakt, exempelvis de som har gått gymnasiesärskolan eller är deltidssjukskrivna i varierad grad. Det ger fler möjligheten till en utbildning som leder till jobb.

Idag är möjligheten att få studiestöd begränsad till att omfatta maximalt sex år, och redan vid 47 års ålder minskar antalet veckor en person kan få studielån för. Efter 56 års ålder delas inget studiestöd ut alls. Det begränsar människors möjlighet att ställa om mitt i, eller senare i karriären och att komplettera sin utbildning. Vill man ställa om men redan har tagit maximalt antal år av studiemedel, finns det dessutom en broms i systemet som gör att man inte får utbilda sig vidare. Det är inte meningen att personer ska överutbilda sig och ackumulera studieskulder som är omöjliga att återbetala, men det måste finnas möjlighet för fler att studera yrkesinriktade och kortare utbildningar med hjälp av studiestöd. Idag kan man enbart bli beviljad ett års extra studiemedel när man nått taket på 6 år, vilket inte är tillräckligt för att läsa en yrkesutbildning på två år eller ett masterprogram.

Centerpartiet ser därför behov av att ta bort utfasningen av studielånet som idag börjar vid 47 års ålder, möjliggöra studiestöd efter 56 års ålder genom att tillåta studielån upp till 60 år samt utöka möjligheten till längre studielån till två år så att man kan läsa en tvåårig yrkesutbildning eller ett masterprogram.

Stärkt koppling till arbetsmarknaden

För att fler ska finna ett jobb måste högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärkas och utbildningarna bli mer relevanta för arbetsmarknaden. Samverkan med arbetsmarknad och samhälle behöver därför förbättras bland annat genom att koppla utbildningen närmare arbetsmarknaden, utveckla studentmedarbetarsystemet, en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren. Vidare bör det bli mer gynnsamt att arbeta under sin studietid, arbete ska belönas. Centerpartiet ser det därför som naturligt att fribeloppet för bidragsdelen från CSN höjs och helt slopas för lånedelen.

Transparent och rättssäker ansökningsprocess

Det är viktigt att lärosäten får möjlighet att profilera sig utifrån lokala och regionala förutsättningar. Samtidigt ska behörighetskraven till lärosätena vara desamma. Det ska

vara enkelt för eleven att söka skola. Idag finns 17 olika behörighetsgrupper, varje enskild behörighetsgrupp kan sedan vara uppdelad i ytterligare behörighetskrav ställda av det enskilda lärosätet. Detta resulterar i att elever när de väljer till gymnasiet måste veta vad och var de vill läsa sin eftergymnasiala utbildning så att de läser rätt kurser. Vidare leder det till att lärosätena skickar notan till kommunerna när elever, när de bestämt sig var de vill studera, inser att de måste läsa in kurser på komvux. Det är resurser som skulle kunna användas bättre. Målet måste vara en mer transparent och rättssäker ansökningsprocess där det är tydligt för studenten vad som krävs.

Fokus på kvalitet och samverkan

Sveriges system för att fördela resurserna till högskolor och universitet främjar inte kvalitet och koppling till arbetsmarknaden, utan fokuserar enbart på antal studenter och hur många skolorna själva godkänner. Regeringen har dessutom tagit bort den del av anslaget som fördelades efter kvalitet som Centerpartiet och Alliansen tidigare infört.

Det finns ett stort behov av en större översyn av resursfördelningssystemet, vilket varit mer eller mindre orört sedan det infördes i och med 1993 års högskolereform. Vi är därför positiva till att regeringen nu tillsatt en utredning som ska se över resursfördelningssystemets utformning.

Exempelvis behöver resursfördelningen per område ses över för att skapa en bättre och jämnare kvalitet på landets alla utbildningar. Utbildningsformer som skapar bättre förutsättningar för livslångt lärande bör också gynnas. Bland annat relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär, distanskurser och kurser på halvfart bör uppmuntras. Centerpartiet vill ha ett resursfördelningssystem där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Internationalisering

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen finns det ett flertal faktorer som spelar roll, varav det internationella utbytet är en viktig del. Det gäller både internationella forskare som kommer hit för att arbeta men även internationella studenter som väljer att läsa hela eller delar av sin utbildning i Sverige.

Förra året fick Jönköping University betala tillbaka studieavgiften för runt 100 utländska studenter för att Migrationsverket inte hunnit hantera deras ansökningar i tid och kunnat utfärda visum för studier. Högskolor vittnar också om problem med samordningen i visumprocessen som innebär att alla studenter inte får sina visum i tid.

Stora problem finns även för gästforskare i samband med att deras visum ska förlängas efter två år. Från att Migrationsverket har haft en handläggningstid på tre månader uppger myndigheten att den nu uppgår till mellan 12 och 18 månader.

Ett annat problem är att masterstudenter och doktorander inte kan söka uppehållstillstånd för hela studieperioden utan måste söka nya tillstånd för varje år. Det skapar oro hos både studenter och forskare samtidigt som det ger Migrationsverket onödigt arbete. Doktorander som studerar på utbildningsbidrag har idag inte rätt till barnbidrag även om de har fått permanent uppehållstillstånd, något som andra invånare i Sverige med

permanent uppehållstillstånd har. De har heller inte rätt att tillgodoräkna sig doktorandtiden om de senare vill ansöka om svenskt medborgarskap.

Internationaliseringen av den högre utbildningen och forskningen och den fria rörligheten för studenter är mycket viktig i dagens samhälle. Om vi inte kan garantera att antagna utländska studenter och forskare får stanna för att studera och forska i Sverige riskerar vi att förlora i anseende och därmed i framtida konkurrenskraft. Centerpartiet uppmanar därför regeringen att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige.

Men utbyte handlar inte bara om att skapa goda förutsättningar för utländska studenter och forskare, utan även om att uppmuntra svenska studenter till utlandsstudier. Internationella studier borde därför premieras. Bland annat bör det bli enklare att tillgodoräkna sig utlandsstudier.

För att stärka kvaliteten och därmed svenska lärosätens konkurrenskraft behöver det finnas en mångfald av små och stora lärosäten i hela landet. Vi välkomnar därför etableringen av internationella lärosäten samt fler privata initiativ. Svenska lärosäten borde även uppmuntras att etablera sig utomlands.

Centerpartiet ser ett stort behov av snabbare validering av utländsk kompetens. Detta kan bland annat ske genom bättre information på digitala medier och genom att i högre grad involvera universitet och högskolor. I den mån det handlar om yrken som kräver legitimationer behöver också handläggningen av sådana ske snabbare än i dag. Möjligheten att använda EU:s gemensamma regelverk som standard för validering av utländska sjukvårdsutbildningar bör undersökas. Liknande metoder behöver också utarbetas för att bättre validera andra eftergymnasiala utbildningar än de på universitetsnivå. Parallellt med att valideringen görs fordras också tät kontakt med arbetsgivare och arbetsmarknad. Det viktiga med valideringen är att klarlägga vad en människa kan och behärskar, inte att på detaljnivå undersöka skillnaderna mellan svenska och utländska universitets- och högskolekurser.

Eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning

För de personer som gått i särskolan saknas alternativ. För den som vill studera finns enstaka kurser vid kommunens särskilda utbildning för vuxna eller folkhögskola. Universitet och högskolor erbjuder i dagsläget inga anpassade utbildningar. En del av problematiken är ersättningen. Särskoleelever som går vidare till eftergymnasial utbildning har inte rätt till studiemedel eftersom studietakten är långsammare än på andra utbildningar och de därför inte skulle ta det antal poäng som krävs. Samtidigt förlorar den som studerar på eftergymnasial utbildning rätten till aktivitetsersättning. Dessa elever hamnar i ett moment 22 som är oacceptabelt. Aktivitetsersättning utgör den största inkomstkällan för många som har gått i särskola och förlorar personen det stödet blir det givetvis svårt att studera vidare. Det är därför viktigt att studiemedelsystemet anpassas och blir mer flexibelt. En annan del av problemet är att utbildningarna inte är anpassade efter studenternas förutsättningar utan är utformad efter studenter som gått den vanliga gymnasieskolan. Centerpartiet ser därför ett behov av att

utreda hur man kan skapa fler möjligheter till eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Fredrik Christensson (C)

Ulrika Carlsson i Skövde (C)

Anders W Jonsson (C)

Per Lodenius (C)

Annika Qarlsson (C)